Nº. 1. Donderdag 6 Januari 1916. 16de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

OOST EN WEST

,Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

KARTINI-FONDS.

Op Dinsdag 21 December j.l. werd gehouden de algemeene vergadering van het Kartini-fonds, als wnd. voorzitter geleid door Mr. J. H. Abendanon.

Als gasten waren tegenwoordig Mevrouw de Gravin van Limburg Stirum, echtgenoote van den weldra optredenden Gourverneur-Generaal van Ned. Indië, alsmede de heer Dr. G. A. J. Hazeu, directeur van het Departement van Onderwijs en Eeredienst met verlof, en Mevrouw Hazeu.

Nadat de wnd. voorzitter namens de vergadering de gasten verwelkomd had, met dankbetuiging voor de gewaardeerde belangstelling, hield hij de volgende rede:

Dames en Heeren. Het door ons allen zoo innig betreurde overlijden van onzen hooggeachten voorzitter, bracht mij nu bijna 3 maanden geleden tijdelijk op deze plaats. Thans komt de algemeene vergadering van het Kartini Fonds voor de eerste maal bijeen. Het zal dus zeker in uw aller geest zijn, dat ik dankbare hulde breng aan de nagedachtenis van Mr. van Deventer. Ik deed dit ook bij de uitvaart te Westerveld, en wees toen op de buitengewone verdienste, die onze leidsman had ten aanzien van dit K. F. De kracht, die van hem uitging bij de oprichting; het beleid, waarmede hij onze bijeenkomsten voorzat, zoowel de grootere van alle leden en van het Bestuur, als de meer intieme van den Raad van Beheer; de onverflauwde, hartelijke belangstelling, waarmede hij zich gaf bij alles, wat met de Kartini-scholen samenhing; de nooit tegen eenige moeite opziende volharding tot bereiking van het schoone doel; dit alles vervult ons met een groote en onuitwischbare erkentelijkheid, en tevens met diepen weemoed, omdat wij voortaan zijne zorgzame leiding zullen moeten missen, zijn vriendenhand niet meer kunnen drukken. Er is slechts één wijze, waarop wij kunnen toonen volkomen te beseffen, wat Mr. van Deventer, als voorzitter en vriend, voor ons geweest is: door al onze krachten in te spannen om in toenemende mate te doen zegevieren Kartini's gedachten en wenschen. Het Bestuur heeft, op voorstel van den Raad van beheer, gemeend eene daad van piëteit te verrichten door Mevrouw E. van Deventer-Maas, lid van het Bestuur, uit te noodigen in dien Raad zitting te nemen. Het betreft echter niet alleen een gevoel van piëteit. Wij zijn tevens overtuigd, dat Mevrouw van Deventer voor den Raad van beheer eene aanwinst zal zijn, want zij heeft, van den aanvang af, met haren echtgenoot een groot aandeel genomen in de werkzaamheden van het K. F. Beiden hebben zij ook den stoot gegeven tot de oprichting van de K. Vereeniging te Semarang, waarvan reeds zoo vele goede vruchten geplukt worden.

Wij kunnen er zeker van zijn, dat de naam Van Deventer tot in lengte van dagen verbonden zal blijven aan de Kartini-scholen, en al was het alleen reeds daarom, steeds eene eereplaats zal innemen in de Inlandsche maatschappij, die vooral nu — meer dan ooit te voren — weet te gevoelen wie haren vooruitgang met overtuiging bevorderen.

Dames en Heeren, mag ik u in overweging geven u als blijk van instemming een oogenblik van uwe zitplaats te verheffen.

Het oogenblik noopt ons een blik te werpen in het verleden en in de toekomst. Wilt mij daartoe even uwe welwillende aandacht verleenen.

De gedachten en wenschen van onze lieve Kartini winnen veld, hoe langer hoe meer. Dat, wat 15 jaren geleden onmogelijk zou hebben geschenen, geschiedt thans als de meest eenvoudige zaak der wereld.

Vier hoofddenkbeelden koesterde zij, de goede fee, die ons is voorgegaan in het eeuwige leven, toen zij nauwelijks 25 jaar telde:

1o. Ontwikkeling van het inheemsche meisje in Insulinde door onderwijs, waardoor willen en kunnen tot uiting komen, waardoor het mogen steeds duidelijk voor oogen komt te staan, waardoor de hoogste beginselen van moraal harmonisch samengaan met weten en begrijpen, waardoor eindelijk het godsdienstig gevoel opwelt uit het hart en allen met heilige gewaarwordingen vervult;

2o. de vrijwording van de inheemsche vrouw ten aanzien van het huwelijk, dat haar niet moet kunnen worden opgedrongen, en waarin zij geen andere vrouw naast zich moet hebben te dulden; ten aanzien ook van de echtscheiding in den vorm van verstooting door den enkelen wil van den man. Kartini gevoelde het zoo innig, en sprak het uit in zoo bezielde bewoordingen, dat de vrouw moet innemen de plaats, die haar toekomt in de wereldorde, maar vóór alles in haar huis, dat zij moet helpen stichten met eigen wil, dat zij vooral moet doen bloeien tot heil der menschheid, door hare kinderen voor te bereiden voor het leven, dat hen wacht;

3o. wat voortvloeide uit de twee voorafgaande: de inheemsche vrouw als opvoedster van het jonge geslacht, in liefde ontvangen en voortgekomen uit haar;

4o. het doen deelnemen van de vrouw, jong en oud, aan den opbouw der groote maatschappij, waarvan zij lid is, evenzeer als de man, waarbij haar uit zachtheid geboren kracht kan bijdragen met niet genoeg te waardeeren invloed.

Gij weet het, hoe Kartini haar nachtrust opofferde, om hare denkbeelden op schrift te brengen. Vóór het naar bed gaan, schreef zij wel eens door, totdat zij niet meer kon, en bij het krieken van den dag, was zij weer bezig. Nooit had ze kunnen denken, dat hare gedachten en uitingen bekend zouden worden bij anderen dan diegenen, tot wie zij hare brieven richtte. Maar zij kòn het niet onder zich houden. Wat in haar leefde en woelde, moest geuit worden. Dat gaf haar zekere rust, want die uiting was tevens de afronding van hetgeen zij gevoelde in het diepste van haar wezen.

O, het moet haar wel eens te moede zijn geweest als zweefde een engel van liefde om haar, wanneer zij, in de uren van rust voor anderen, daar zat met de pen in de hand, blijde, dat zij de woorden vond om neer te schrijven, hetgeen in haar ziel opkwam, als in gedachte turende naar de toekomst, die zij zoo héél ver waande, maar die toch reeds nabij kwam, waarschijnlijk geroepen door haar. Zóó bereidde zij voor: het licht, dat uit de duisternis zou voortkomen.

Wanneer een brief kwam van Kartini in de jaren tusschen 1900 en 1904, was mijn eigen hart vervuld van jubel. Met een harer brieven in handen, wetende, dat zij van leed zou vertellen, genoot ik tòch, en kwam een gevoel van verfrissching over mij, omdat ik wist, dat het leed op zijn ergst de voorbode is van betere dagen, omdat ik zoo ten volle doordrongen was, dat er een tijd moest komen van weder-opleving van het juiste voelen en denken op Java, op Sumatra, op al die mooie eilanden van heerlijk Insulinde. En ik hoopte zoo van ganscher harte, dat ook eens voor Kartini een tijdperk van rust en tevredenheid, van stil huiselijk geluk zou aanbreken. Die hoop is verwezenlijkt, maar helaas het was slechts een morgengloor van geluk, want, toen, na een huwelijksjaar naast en met den man, dien zij liefhad en hoogschatte, en die haar aanbad en met haar medeleefde, haar kindje geboren was, werd zij plotseling weggeroepen. Zij ging zonder lichamelijk lijden en had geen tijd zelfs om na te denken, hoe man en kind haar zouden missen, hoe haar maatschappelijke taak onvoltooid bleef.

Dat onvoltooid blijven was echter slechts schijnbaar, want zelden nog is zóó snel de bereiking begonnen van een zoo belangrijke, ingrijpende evolutie, als die Kartini zich voor oogen had gesteld.

Toen ik haar in Augustus 1900 voor het eerst zag, was ik dadelijk getroffen door hare merkwaardige verschijning van jong meisje, met diepvoelend vrouwenhart en hooggestemd denkvermogen. Steeds meer werd ik doordrongen van hetgeen Kartini beloofde voor haar volk, toen zij een maand later met hare ouders en zusters enkele dagen bij ons kwam doorbrengen te Batavia. Maar toen ik Kartini op haar verzoek, nog een jaar later voor de derde maal, nu weder te Japara, had ontmoet, op een ambtsreis naar Madoera, was zij in mijn verbeelding als omgeven door een aureool van zielegrootheid, en nooit zal ik vergeten die uren van namiddag en avond, toen zij en ik met hare zusters Roekmini, Soematri en Kardinah, de laatsten toen nog aankomende meisjes, gezeten waren aan het strand van haar geliefd „Klein-Scheveningen", en zij als het ware hare plannen legde in mijne hand. Het was zoo moeilijk voor haar te weten, hoe en wat haar te doen stond. Het was moeilijk ook voor mij om raad te geven. Ik deed het met volle bewustzijn van verantwoordelijkheid, met den blik over de groote watervlakte vóór ons, die zacht deinend hare golfjes ons als avondgroet toezond, neuriënd van lang vervlogen jaren en van onmetelijke toekomst. Nadat het oog van den dag zich gesloten had, overgoot de maan ons met haar zacht licht, terwijl achter en terzijde de palmen ruischten, als wilden zij hun lied voegen bij dat der zee. Niemand kan zeggen of mijn raad goed was: om niet naar Europa te gaan, om niet uit te stellen, om dadelijk te doen, wat zij meende te moeten doen.

Nog eenmaal — in 1904 — zagen we haar te Rembang als gehuwde vrouw, en zaten we aan haar disch in de ruime Regentswoning. In den voorhof (pendopo) waren bijeengebracht de voortbrengselen der Inlandsche nijverheid uit het geheele gewest, op mijn ambtelijk verzoek aan den Resident, want ik maakte een reis over Java en Madoera tot het houden van besprekingen op welke wijze de Inlandsche nijverheid tot opbloei en ontwikkeling te brengen was. Na afloop van de officieele vergadering ging zij met ons rond en liet ons zien, hoe veel te verwachten was van de opkomende nijverheidsuitingen van den „kleinen man", die niet klein was voor haar, aan wiens vooruitgang zij hare volle aandacht schonk.

Ik hoor haar nog, het was helaas de laatste maal, vol geest en vroolijkheid, aan tafel laag-Javaansch sprekend met haren echtgenoot, als wilde zij te kennen geven: wij zijn niet als andere Javaansche echtparen, wij zijn kameraden: ik spreek dus ook laag-Javaansch tot hem, evenals hij tot mij. Wij willen het u lieden laten hooren, dat, al kennen wij beiden goed Hollandsch, we toch ook onze eigen taal niet verwaarloozen. En dadelijk daarop dan weer iets prettigs tot ons in het Hollandsch, dat zoo mooi klonk uit haren mond, ons besef bevestigend, dat in het wezen der zaak geen onderscheid bestaat tusschen de rassen der wereld, allen kinderen van één Vader, wanneer slechts geest en gemoed tot ontwikkeling zijn gekomen.

Toen eenige maanden later het bericht kwam van haar sterven, was het ons droever te moede dan ik onder woorden kan brengen; maar hare nagedachtenis leeft voort. Deze bracht ons ook heden weder bijeen, en moge ons doen volharden bij het werk, dat aangevangen is „onder de hoede van Kartini's naam".

Bedenken wij hierbij vooral dit: wat zouden wij, leden van het K. F. hebben kunnen bereiken, indien niet in de inheemsche maatschappij van Indië ware doorgedrongen datgene, wat K. bezielde. Bij de oprichting van de eerste K .S. te Semarang, het troetelkindje van ons K. F., is dat reeds gebleken. Maar in nog grootere mate kwam het aan het licht, toen achtereenvolgens meisjesscholen, met het Nederlandsch als voertaal, verrezen te Batavia, Madioen en Malang, nu ook te Buitenzorg, waar aanvankelijk het onderwijs in het Soendaneesch werd gegeven. Naast deze inrichtingen ook andere, op verschillende plaatsen, op Java en daarbuiten, met de inheemsche taal tot grondslag. Vooral mag niet stilzwijgend worden voorbijgegaan de vóór Kartini's uitingen in 1901 geboren school te Bandoeng, onder leiding van Njai Raden Dewi Sartika, en enkele andere scholen, waar nog niet het Nederlandsch zijne intrede heeft gedaan, maar waar hoogst nuttig onderwijs wordt gegeven, ook voor het huiselijk leven.

Voorloopig was het beginsel van ons fonds: het steunen van meisjesscholen met Nederlandsch als voertaal. Ik hoop zeer, dat ons kapitaal zoo belangrijk moge aangroeien, dat ook die scholen, waar het Ned. niet onderwezen wordt, zullen kunnen worden gesteund. Niet alle inheemsche vrouwen hebben behoefte aan de beoefening van het Nederlandsch en toch hebben zij wel behoefte aan kennis en ontwikkeling. Laat ons nooit vergeten, dat Indië 40 millioen bewoners

telt, en dat de groote meerderheid tot het vrouwelijk geslacht behoort. En nu kan er wel sprake van zijn om niet allen een even hoog gaande ontwikkeling deelachtig te doen worden, maar er is nooit een geldige reden te vinden voor de bewering, dat niet allen de gelegenheid behoeven te hebben een stuk weten mede te krijgen op den levensweg, al is het dan ook minder, dan het aan vele anderen toegemeten stuk.

In dit verband valt met groote vreugde vast te stellen, dat het denkbeeld van de ontwikkeling der vrouw in de Inlandsche maatschappij post gevat heeft, niet alleen bij ons Kartini Fonds, en de daarmede in verband staande vereenigingen, bij de Zending, die ook reeds twee meisjesscholen op Java heeft opgericht, te Soekaboemi en te Djokjakarta, bij tal van andere particuliere instellingen, maar ook en vooral bij de Regeering. Zij, die een 15 tal jaren geleden besliste, dat de tijd nog niet was aangebroken om de Inlandsche vrouw gelegenheid te geven tot onderwijsverkrijging, heeft in het Indisch Staatsblad van 1914 No. 592, ten deele gewijzigd bij dat van 1915 No 344, een reglement afgekondigd, waarbij geregeld zijn de subsidies uit 's Lands kas ten behoeve van het onderwijs voor Inlandsche meisjes, met en zonder Nederlandsch, subsidies zoowel voor het eigenlijk onderwijs, waarbij de hoegrootheid afhankelijk is van verschillende omstandigheden, als voor de schoolgebouwen, op den grondslag van 2/3 der werkelijke uitgaven. Zelfs zijn regels gesteld voor de verloven en de pensioenen. Het zou ons niet behoeven te verwonderen, indien de subsidieregelingen de voorloopsters zijn van een naderen stap, welke zal zijn het in eigen hand nemen van het Inlandsch meisjes-onderwijs, al zou hiermede niet gezegd behoeven te zijn, dat de particuliere pogingen een einde kunnen nemen. Het zal in menig opzicht wenschelijk kunnen blijken, dat van particuliere zijde de weg gewezen wordt. Er zijn thans 13 gesubsidieerde scholen voor Inlandsche meisjes op Java, 10 op Sumatra en 1 in Menado. Van Regeeringswege worden ook handwerklessen gegeven voor meisjes, die de Inl. scholen bezoeken. De statistiek doet ook zien hoezeer het aantal schoolgaande meisjes is toegenomen.

Kartini's eerste wensch is dus in goede banen.

De verwezenlijking van haar tweede wensch hangt hoofdzakelijk af van de Inlandsche maatschappij zelve, — en wat zien wij daar?

Velen hebben uitdrukkelijk of stilzwijgend de juistheid erkend. Vrouwen vooral, maar ook mannen. Het zal nog eenige jaren duren, voordat algemeen wordt gehuldigd de grondgedachte van het huwelijk, zooals dit b.v. in art. 84 van ons B. W. is omschreven; de man kan tegelijkertijd slechts met één vrouw door het huwelijk verbonden zijn. Voor het oogenblik is het reeds een verblijdend verschijnsel, dat vele mannen in Indië doordrongen zijn van de waarheid, dat een gelukkig gezinsleven niet mogelijk is, wanneer de man met meer dan één vrouw verbonden is. Wellicht zal zelfs de dag aanbreken, dat de groote meerderheid der mannen deze waarheid in een wetsbepaling zal wenschen vastgelegd te zien. Want men lette wel hierop: dat het huwelijk met meer dan één vrouw geen voorschrift is van den Islam, maar slechts geduld werd om de, vóór het ontstaan van den Islam, in Arabië geldende veelwijverij te breidelen.

Niets belet ook de ouders, om rekening te houden met het verlangen hunner dochters bij het al of niet aangaan van een huwelijk. De gewoonte der ouders om hierbij eigenmachtig op te treden, heeft ook in Europa bestaan, en ik zou niet met zekerheid durven zeggen, dat het nooit meer voorkomt. Hoe het ook zij, de mogelijkheid bestaat om ten deze te doen wat Kartini zoo terecht aangaf. En er zijn voorvallen, die erop wijzen, dat haar raad meer en meer wordt opgevolgd. Psychologisch staat het ook vast, dat de meisjes zich niet meer zullen laten dwingen, wanneer zij door ontwikkeling van geest en gemoed gelegenheid verkrijgen tot nadenken, tot vaststelling van eigen opvatting, en tot zelfstandigheid in de bepalingen van haar leven.

Is het nog noodig te zeggen, dat uit het voorafgaande van zelf voortvloeit de werkelijkwording van Kartini's derden wensch: de vrouw als opvoedster van hare kinderen, in den waren zin van het woord?

En dan eindelijk de vierde wensch: de vrouw als medewerkster van den man, niet alleen in het huisgezin, doch ook daarbuiten, hare samenwerking in het belang der maatschappij.

Dit is alleen mogelijk, wanneer de vrouw met blijmoedigheid wordt begroet waar zij zich in het openbare leven gaat bewegen; wanneer haar de deur wordt geopend, niet alleen om school te gaan, maar om zich verder te bekwamen in de richting door haar gekozen. Zij fungeert reeds, sedert eeuwen, als helpster bij geboorte. Maar zij is, behoudens enkele uitzonderingen, niet deskundig ontwikkeld, en begaat hierdoor vele misslagen, zoodat de sterfte onder kraamvrouwen en jong geboren kinderen zeer aanzienlijk is. De uitzonderingen betreffen de weinigen, die na opleiding in staat zijn geweest het vroedvrouwen-examen af te leggen. De anderen blijven ondeskundig en erger. Hieraan behoort een einde te komen door opleiding, niet van enkelingen, maar van honderdtallen.

Er moeten bovendien inheemsche vrouwelijke artsen komen. Reeds 15 jaren geleden bestond de begeerte hiertoe bij de dochter van een hooggeplaatst Inlandsch ambtenaar, maar de gedachte was nog niet gerijpt bij de Europeesche geneeskundigen der Stovia (school tot opleiding van Inlandsche artsen) te Batavia. Sedert 1912 bestaat echter aldaar de vereeniging „Sovia" (studiefonds opleiding vrouwelijke Inlandsche artsen), opgericht op voorstel van mej. Charlotte Jacobs, en gesteund door tal van dames en autoriteiten.

Er zijn reeds een paar meisjes in opleiding genomen. Een Europeesche onderwijzeres, mej. C. Perk, staat thans aan het hoofd van dit nuttig werk. Men ziet ook meer en meer doordringen het besef dat bij de opvoeding noodig is de kennis van verbandaanlegging en eerste hulpverleening, van gezondheidsleer en huiselijke verpleging van zieken. Dit alles betreft het lichamelijk welzijn.

Wat echter van niet minder belang kan worden geacht, is de opleiding van meisjes tot onderwijzeres.

Wanneer het waar is, dat het schoolgaan van meisjes een goed werk is, en wie onzer twijfelt nu langer hieraan, dan is het ook meer dan tijd, dat vrouwen uit het eigen volk het onderwijs in handen nemen, in handen kunnen nemen, na een deskundige opleiding.

De Europeesche onderwijzeressen, die zich tot dusver aan de Inlandsche meisjesscholen wijden, doen dit met tact, met geestdrift, met liefde. Haar aantal is echter niet voldoende en zal hoe langer hoe minder voldoende zijn, naar mate er meer Inlandsche meisjesscholen komen. Bij het klein aantal scholen is dit nu reeds telkens merkbaar. Maar ook geheel afgescheiden hiervan, al waren er honderden Europeesche vrouwen voor dit werk beschikbaar, de medewerking van Inlandsche zijde mag niet langer gemist worden.

Hoe groot het verlangen is van inheemsche meisjes om zich tot het geven van onderwijs te bekwamen, kan wel het best blijken uit de volgende mededeelingen:

1o. Verleden jaar hebben twee jonge dames het examen voor de Europeesche hulpacte afgelegd: een harer is Raden Adjeng Kartina, van het Pakoe Alamsche Vorstenhuis te Djokjakarta, de andere Mej. Ratulangie uit Menado. Een derde slaagde niet.

2o. Op herhaald aandringen zijn enkele meisjes toegelaten, als leerlingen boven de formatie, bij kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers te Bandoeng, Djokjakarta en Fort de Kock. Blijkens het Koloniaal Verslag van dit jaar bedroeg haar aantal resp. 2, 3 en 9. De 2 werden tot eene hoogere klasse bevorderd. Van de 3 legden 2 het eindexamen af. Bij het toelatingsexamen in 1915 kwamen te Djokjakarta 7 meisjes, te Kort de Kock 3. Van deze laatste behaalde een het eerste nummer van het examen.

3o. Het aantal meisjes op de normaal-cursussen bedraagt 17, onder wie 1 buiten Java en Madoera.

4o. De particuliere R. K. kweekschool te Moentilan (Kedoe) wordt bezocht door 16 meisjes.

5o. Als Inlandsche hulponderwijzeressen slaagden in 1914: 6 meisjes, als Inlandsche kweekelingen, 3.

6o. Vijf meisjes van Padang Pandjang (Sumatra's Westkust), die de Europeesche school aldaar hebben afgeloopen, vertrokken onlangs naar Bandoeng, om daar aan de Kaoetaman Istri school voor onderwijzeres te worden opgeleid.

Nog meer beteekenis verkrijgt hetgeen aangaande het bezoeken der kweekscholen is vermeld, indien bedacht wordt, hoe veel gemoedsbezwaren moesten worden overwonnen, voordat huwbare meisjes de toestemming harer ouders verkregen, om samen met jonge mannen te worden opgeleid. Het is duidelijk, dat eene afzonderlijke kweekschool voor meisjes zeer druk bezocht zou worden.

Ik meen dan ook, dat het geheel ligt op den weg van ons K. F., om het initiatief te nemen, tot oprichting van een kweekschool voor inlandsche onderwijzeressen te Semarang, op het stuk grond naast de Kartini-school. Ik twijfel geen oogenblik of de Regeering zal bereid bevonden worden een voldoend subsidie te verleenen voor gebouw en voor onderwijs.

Intusschen, ik stel er prijs op, duidelijk te doen uitkomen, dat mijne bedoeling niet is aan uwe vergadering een voorstel te doen. Het is slechts een geheel persoonlijke wensch, waaraan ik uiting geef.

Het zou geen goede handelwijze van mij zijn, te trachten u over te halen tot eene dadelijke beslissing. Ik heb daartoe niet de machtiging, noch van het Bestuur, noch zelfs van den Raad van beheer; ik weet zelfs dat er leden zijn, die mijne zienswijze niet deelen.

Mocht tot de oprichting van een kweekschool worden besloten, dan is aangewezen: het grooter maken van de financieele middelen, waarover het Kartini Fonds kan beschikken.

Straks zal de heer Hannema, onze onvermoeide penningmeester, u een overzicht geven van den stand der geldmiddelen en hetgeen in de naaste toekomst noodig is.

Het zal u dan tevens blijken, dat de hulp, die door ons verleend wordt aan de scholen, die na de Semarangsche zijn opgericht, eigenlijk luttel is, n.l. niet meer dan *f* 40 's maands per school voor het eigenlijke onderwijs. Vermeld worde echter, dat voor den schoolbouw te Madioen in dit jaar 2 × *f* 2000 is verstrekt, en dat, als voorloopige bijdrage, ten behoeve van de Buitenzorgsche school *f* 500 is toegezonden, in afwachting van nadere bijzonderheden omtrent die school.

Flinke schenkingen aan ons Fonds zijn te meer noodig, omdat op het programma van den Raad van beheer staat: de oprichting van een kostschool te Salatiga. Het is u bekend, dat de heer en mevrouw Huygen de Raat een bijzonder ruim huis kosteloos beschikbaar hebben gesteld voor dit doel. Afzonderlijke voorstellen van twee leden van den Raad van beheer waren aan onzen betreurden voorzitter ingediend, kort vóór zijn heengaan. Er is besloten de verdere behandeling van deze aangelegenheid, waaraan zeer gewichtige vraagstukken verbonden zijn, aan te houden tot na de verkiezing van een nieuwen voorzitter. Het zal thans niet zoo heel lang meer behoeven te duren vóórdat de plannen een vasteren vorm gaan aannemen. Wilt mij daarom toestaan u in overweging te geven in uwe omgeving steun te vragen, al wordt reeds van zoovele kanten beroep gedaan op de beurzen der welgestelden? Het kapitaal, dat tot doel heeft: vooruitgang der vrouwenwereld van Insulinde, is wel een van de meest sympathieke, die zich denken laat.

Het zal u zeker veel genoegen doen te hooren, dat de scholen, waarmede het Kartinifonds in betrekking staat, in bloeienden toestand verkeeren. Enkele cijfers van het leerlingenaantal bij het begin van den nieuwen cursus in September l.l. bewijzen dit:

te Semarang 139 in vier klassen (33. 56 (2 afd.) 28. 22);
te Batavia 113, van wie 59 in de fröbelklasse. Er zijn nu 4 klassen;
te Madioen 97 in vier klassen (34. 36. 21. 6);
te Malang pl.m. 100;
te Buitenzorg 66.

Straks zal mej. de Graeff u even willen voorlezen wat voorkomt in het voorlaatste en laatste verslag van de Directrice der school te Semarang, mej. Schippers. Het zal u opnieuw blijken, dat zij geheel medeleeft met hare leerlingen en den juisten toon weet te vinden om de meisjes tot zich te trekken en dezen voor te bereiden voor de taak die haar wacht.

De Semarangsche school is onze oudste dochter, maar wij willen ook onze jongere dochters tot bloei helpen brengen, als levensbron voor geest en gemoed in de inheemsche maatschappij.

Hoe meer dochters wij krijgen, hoe beter, want elke dochter wordt de moeder van een nieuw geslacht, dat Kartini's denkbeelden helpt bevorderen.

Voor veel van de door het K. F. bereikte resultaten zijn wij dank verschuldigd. Bovenal geldt dit evenwel ten aanzien van mej. de Graeff en van den heer Hannema, die als secretares en als penningmeester als het ware de zuilen zijn, die ons het Kartini-gebouw helpen dragen.

Ten slotte heb ik u mede te deelen, dat in de Bestuursvergadering besloten is tot lid van den Raad van beheer te kiezen, naast mevrouw E. van Deventer-Maas, den heer W. F. L. Boissevain, en dat in verband hiermede overeengekomen is het voorzitterschap van ons Fonds aan te bieden aan mevrouw van Deventer, en, voor het geval zij bezwaar mocht maken, aan den heer Boissevain.

In de algemeene vergadering zijn verkozen tot leden van het Bestuur de heeren: C. J. Hasselman, lid van den Raad van State, en W. van Gelder, oud-inspecteur van het Inlandsch onderwijs.

Uit de O. I. Mail.

Gezondheidstoestand.

In de tweede helft van Nov. j.l. heerschte te Batavia nog altijd typhus; volgens het wekelijksch rapport van 15 November tot 21 November van het bureau van den Gezondheidsdienst blijkt, dat er 6 lijders, 3 Europeanen en 3 Inlanders, bij kwamen.

Gul Ned. Indië.

Het Centraal Comité te Batavia tot leniging van den nood in Nederland maakt bekend 20 Nov. j.l., dat sedert de vorige opgave alsnog onvangen werden:

*f*165.25 14de storting Poerwakarta, *f*365 4de id. Ambarawa, *f*1186.34 10de id. Blitar, *f*132.50 8ste id. Bondowoso, *f*500 17de id. Bandoeng, *f*75 9de id. N. I. O. G. Grisee, *f*31.75 14de id. Blora, *f*14.90 14de id. Temanggoeng, *f*50 id A. B. Menado, *f*1300 26ste id. Solo, *f*1000 9de id. Kotta-Radja, *f*437 11de id Tandj.-Pandan, *f*1000 14de id. Buitenzorg, *f*100 13de id. Poerbolinggo.

Met inbegrip der reeds eerder bekend gestelde bijdragen werd totaal *f*867.635.36 ontvangen, waarvan *f*850.000 bereids telegrafisch naar Nederland overgemaakt.

De G. G. op reis.

De G.-G. zou, volgens de Preanger Bode, 6 Dec. te Bandoeng aankomen. 7 Dec. vandaar vertrekken naar de Vorstenlanden.

Wat Solo betreft — waar de landvoogd den 15en zou aankomen — zou het bezoek hoofdzakelijk de pestbestrijding gelden, welke dienst steeds de bijzondere belangstelling van Z.Ex. had.

Schoolnieuws.

In de Javabode lezen wij:

In het vorige jaar werd besloten om naast de inl. scholen der 2de klasse, z.g.n. „vervolgscholen" in het leven te roepen, zijnde onvolledige 2de klasse-scholen, aansluitende aan de desa-scholen, bestaande uit de 3de en 4de en zoo noodig ook de 5de klasse der gewone 2de klasse scholen. Bij suppletoire begrooting waren gelden beschikbaar gesteld om aan dat plan in 1915 een begin van uitvoering te geven, door de oprichting van 30 vervolgscholen.

Thans is echter met die oprichting nog niet begonnen, dit zal eerst het volgend jaar kunnen geschieden.

Ook het plan om dit jaar op Java en Madoera 60 en op de buitenbezittingen 65 2de klasse scholen te openen, is niet verwezenlijkt kunnen worden.

Er zal thans echter met alle kracht gewerkt worden om het aantal scholen van dien aard te vermeerderen. Op Java en Madoera, waar er thans nog geen 800 bestaan, zal het aantal tot ongeveer 1700 worden uitgebreid.

Door de Regeering zijn gelden toegestaan voor het bouwen van eene inlandsche school der 2de klasse ter hoofdplaats Djokjakarta en te Taroesan in de afdeeling Painan der residentie Sumatra's Westkust.

Naast de op de buitenbezittingen reeds bestaande particuliere landbouwscholen te Tondano (Menado) en Beureunoen (Atjeh), zal te Moeara Enim (Palembang) een landbouwschool voor Inlanders geopend worden door de Regeering.

Ook te Priaman is op initiatief van de aldaar gevestigde vereeniging „Sarikat Oesaha Tanah Priaman" eene landbouwschool geopend. Door de Regeering is de resident van Sumatra's Westkust gemachtigd om ter tegemoetkoming in de kosten van oprichting en van eerste inrichting dier school een bedrag van *f*5000 ter beschikking te stellen van de door hem te benoemen commissie van toezicht.

Gelijktijdig is de resident bevoegd verklaard ten behoeve van de te openen landbouwschool te Fort van der Capellen te beschikken over eene som van *f*3000.

Het onderwijs aan die scholen zal worden gegeven overeenkomstig een door den Directeur van Landbouw goedgekeurd leerplan, terwijl door de commissie van toezicht jaarlijks aan dien departementschef een omstandig verslag omtrent die school zal moeten worden ingediend.

De Opleiding der Inlandsche Onderwijzers.

Hieraan wijdt het Bat. Nieuwsbl. van 20 Nov. j.l. een hoofdartikel:

„Een onderwerp, dat zich den laatsten tijd bijzonder in de aandacht van het Departement van Onderwijs verheugt. Er wordt druk „gereorganiseerd". Allereerst vermelden we even, dat de bestaande kweekscholen gebracht zijn onder de ook in dit blad zoo zeer gewraakte speciale inspectie. Die inspectie zou tijdelijk zijn. Door echter die inspectie uit te breiden, wordt de kans, blijvend te worden, vrij groot.

Niet te ontkennen is echter, dat door den nieuwen inspecteur gewerkt, gereorganiseerd wordt.

Leverden vroeger de kweekscholen het personeel voor de Inlandsche scholen der 2de klasse, thans zullen zij onderwijzers gaan opleiden voor de Holl.-Inl. scholen. Die zullen dus les moeten geven met het Nederlandsch als voertaal. 't Moet in de bedoeling liggen, 't aantal Europeesche leerkrachten aan die scholen dan geleidelijk te verminderen.

Waar vooral de uitbreiding en reorganisatie der Holl.-Inl. scholen de laatste jaren veel onderwijzers onttrok aan het Eur. onderwijs, en er zoo een aanzienlijk tekort aan leerkrachten is ontstaan, zou door bovengenoemden maatregel weer een aantal Europ. onderwijzers beschikbaar komen. Terwijl tevens het aantal dier scholen zou kunnen worden uitgebreid.,

Of die maatregel succes zal hebben? We gelooven van niet. Een Inlander leert — dat weet nu zoo langzamerhand iedereen — heel langzaam onze Ned. taal draaglijk spreken. Les geven met Nederl. als voertaal leert er van de 100 misschien één. Waar nu de leerlingen, als ze de kweekschool verlaten, nog krom Hollandsch spreken, daar is het niet moeilijk te gissen, wat voor taaltje ze zullen spreken, wanneer ze geheel losgelaten worden. We hebben zoo'n idee, dat er na verloop van tijd door de leerlingen der Holl. Ind. scholen dan een taaltje zal worden gesproken, dat evenveel op Hollandsch lijkt, als het Transvaalsch.

De eenige gezonde basis voor Hollandsch Inlandsche scholen is: Het Nederlandsch wordt uitsluitend gegeven door Europeesche onderwijzers."

Verhooging van salaris wordt natuurlijk aangegeven als 't eenige middel tegen het tekort aan Eur. leerkrachten, terwijl de vraag naar scholen stijgt, al maar stijgt.

„Maar 't geldt ook hier: Geen geld, geen Zwitsers."

Bioscoop-gevaar.

Hetzelfde blad schrijft o.m.:

„Waar we tegenwoordig in de eeuw van het (Inlandsche) kind leven, wordt het ook tijd, dat kind ook tegen het bioscopegevaar te beschermen.

Waarom moeten we in dezen weer achteraan komen? Heusch, het gevaar is niet denkbeeldig. Dat hebben reeds honderden vóór mij aangetoond."

Suriname.

De Surinaamsche begrooting voor 1916 is op 28 en 29 December in de Tweede Kamer behandeld. De gevoerde debatten vullen 43½ kolom van de Handelingen, maar brengen geen enkel nieuw denkbeeld. Alles schon dagewesen. Ja toch, één nieuw denkbeeld: de heer Knobel zou in Suriname één of meer diplomatieke of consulair onderlegde ervaren raadslieden willen plaatsen en „zou het reeds waardeeren, indien, om te beginnen, in stede van een militair, den Gouverneur een jong diplomatiek of consulair ambtenaar, voor niet al te langen tijd, als adjudant werd toegevoegd".

Aan dikke woorden, aan gemeenplaatsen heeft het niet ontbroken. Wij constateeren dat dit jaar het beeld „het kind met het waterhoofd" geen dienst heeft gedaan.

Feitelijk liep het geheele debat over de bijdrage uit 's lands schatkist; vooral in deze tijden is dat te verklaren; voor de belastingschuldigen is het vervelend jaar op jaar bij te passen om de Surinaamsche begrooting sluitend te maken. Allen, die het met de kolonie goed meenen, verlangen dan ook niets liever dan dat er een eind kome aan die bijdragen. Maar de smalende, hoonende toon, waarop telken jare over die bijdragen gesproken wordt, doet onaangenaam aan en strekt onze vertegenwoordiging niet tot eer. Men ziet voortdurend over het hoofd, dat al de verkeerde maatregelen, die medegewerkt hebben om Suriname te maken tot wat het is, zijn voorgesteld door uit Nederland uitgezonden Gouverneurs, zijn goedgekeurd door de Nederlandsche Regeering en Volksvertegenwoordiging.

En verliezen de heeren, die opkomen voor de Nederlandsche belastingschuldigen, niet uit het oog, dat er zoo iets bestaat als de geschiedenis van Nederland en Insulinde? Na aan het moederland schatten te hebben opgebracht — de heer Knobel wees er op en men leze Hartsinck, Js. van den Bosch en Reesse er op na — verkeert Suriname thans in de phase, waarin Nederland verkeerde, toen het jaar op jaar de batige saldo's van de alles behalve welvarende dochter Java opstak. Die smalende heeren moesten zich herinneren wat men in Indië zoo al deed om de batige saldo's te verkrijgen, „die bij den slechten toestand der Ned. schatkist en het volhardingssysteem tegenover België meer en meer een levensbehoefte voor Nederland werden, zoodat men terecht kon zeggen dat Indië de kurk was, waarop het moederland dreef".

Die heeren moesten eens navragen wat men in Nederland zooal gebouwd heeft van die batige saldo's. Het getuigt niet van een hoog standpunt, den steun aan de kolonie te doen vergezeld gaan van hoonende opmerkingen.

In Suriname worden belastingen ontdoken, klaagde men terecht, maar alweer: gebeurt dat alleen in Suriname? Wij meenen wel eens gehoord te hebben, dat dit ook in Nederland voorkomt en dat het smokkelen hier niet zoo geheel onbekend is.

De heer Kleerekoper heeft, evenals twee jaar geleden, het hoogste woord gehad en, evenals toen een weinig waarheid en veel Dichtung gegeven. Voor de reputatie van 's heeren Kleerekoper's duim willen wij hopen dat hij uit andermans duim gezogen heeft. Men zou kolommen noodig hebben om al zijn phrasen te ontleden en zijn scheeve voorstellingen recht te zetten. De heer Kleerekoper meent het ongetwijfeld goed met de kolonie, maar hij is meer slachtoffer dan hij schijnt te vermoeden. Twee jaar geleden gaven wij deze nieuwe Surinaamsche specialiteit den raad voor eenige maanden daarheen te gaan. Nu hebben wij een ander advies, maar, vóór wij dat meedeelen, een aanhaling uit 's heeren Kleerekoper's ontboezemingen en eenige opmerkingen: „Wanneer de Minister wat doen wil, moet hij handelen als „tegenover een gemeente van dien omvang: zet het mes „er in zonder mededoogen, haal dien geheelen bureau„cratischen rompslomp er vandaan, zet een flinken kerel „aan het hoofd, geef de kolonie een gemeenteraad, stuur „er eenvoudig een paar knappe mannen heen en neem het „paskwil weg van een bestuursinrichting met een troon„rede, Raad van State, departementshoofden en Koloniale „Staten, die met hun allen een werk van paperassen „leveren, die de Minister toch weer in den prullemand „gooit, terwijl de kolonie er door wordt gedrukt. Het moet „daar hoogst eenvoudig en simplistisch worden ingericht, „een eenvoudige bestuursinrichting, een paar knappe „menschen voor het op de been helpen van bedrijven."

De heer Kleerekoper heeft zin voor humor. Dat hem in het vuur zijner improvisatie — en de heer Kleerekoper geraakt spoedig in vuur — zulke onzin ontsnapt, is verklaarbaar, maar wat moet hij, bij het nazien van de drukproef, aangenomen dat hij daarbij niet in vuur was, gelachen hebben om zijn woordenkraam!

Jhr. C. A. van Sypesteyn ging in 1873 als Gouverneur naar Suriname met de leus „subsidie-vermindering quand même". Het subsidie steeg onder zijn bestuur aanmerkelijk en het aantal ambtenaren werd grooter. Sedert 1885 hebben wij er 4 oud-ministers als gouverneur gehad: van 1885—1888 Mr. H. J. Smidt, van 1902—1905 Lely, van 1905—1908 Idenburg, van 1908—1911 Mr. D. Fock. Na hun gouverneursschap traden Mr. F. A. J. van Asch van Wijck en de heer Idenburg op als Minister van Koloniën: maar wij hebben het aantal ambtenaren niet zien verminderen; integendeel! Was er nu onder deze Nederlanders

van de bovenste plank geen enkele „flinke kerel"? Waren allen „slappe menschen" of werden zij gedurende den korten tijd van hun verblijf in de kolonie zoo slap? De adviezen van de Suriname-commissie bewegen zich ook niet in den zin van vermindering van het aantal ambtenaren. Ook al slappe menschen, die leden van de commissie. Slappe menschen ook a l die van hier uitgezonden hoofdambtenaren.

Te veel ambtenaren?

Naar onze meening ontbreken er nog verscheidene, o.m. een knap hygiënist als Geneeskundig Inspecteur, een mijningenieur, een entomoloog om te helpen bij de bestrijding der ziekten van menschen en planten.

En nu ons advies: de Regeering zende er als gouverneur heen den heer Kleerekoper met zijn detective-aanleg en zijn Herculische neigingen, om den Augias-stal op te ruimen, maar met de verplichting om er ten minste tien jaren te blijven ten einde de consequenties van zijn daden van nabij te zien. De Surinamers hebben genoeg zin voor humor om hem bij zijn komst een fraai bewerkt snoeimes aan te bieden en zich te vermaken, wanneer hij, bij feestelijke gelegenheden in het „vlooientheater", onder de tonen van de militaire kapel — zoo die door hem niet afgeschaft wordt — rondspringt met een of andere vrouwelijke vloo.

De heer Kleerekoper vindt den tegenwoordigen gouverneur „geen Napoleontische figuur". Men zou kunnen opmerken, dat een Napoleontische figuur niet passen zou bij een vlooien-theater. Hoe dit ook zij, de heer Kleerekoper volge Baron van Asbeck op.

* * *

Evenals overal elders is er in Suriname veel te verbeteren; ook wel het een en ander eenvoudig op te ruimen.

Maar dat jaarlijksche geschrijf en gepraat over het bestuursstelsel, over economische opvoeding van het volk, over gebrek aan energie en meer van die dikke woorden, is eenvoudig humbug.

Een 25-tal jaren geleden was Suriname mooi op weg om van het subsidie van het moederland af te komen. In 1890 bedroeg dat slechts ƒ 16.155, in 1898 ƒ 20.337. Maar de krullotenziekte der cacao, in 1895 begonnen, breidde zich spoedig uit en richtte groote verwoestingen aan, zoowel in den grooten als in den kleinen landbouw; het meest kritieke jaar was 1904/1905, maar nog steeds woedt de ziekte. In 1906 begon de bacove-cultuur met gouvernementssteun — een geniale gedachte van gouverneur Lely — maar de Panama-ziekte verwoestte de velden. Tegen zulke natuurrampen richten zelfs Napoleontische figuren niets uit. Daarbij kwamen de uitgaven voor andere „productieve werken", die niet of nog niet productief zijn, en zoo moesten de subsidiën wel stijgen.

Suriname is een landbouwende kolonie en zoolang de landbouw kwijnt zal de kolonie kwijnen, welk bestuursstelsel men er ook heeft. Eén knap man, die de middelen vindt om de krullotenziekte te bestrijden, is meer waard dan alle veranderingen in het bestuursstelsel en alle Napoleontische figuren te zamen.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Gemengde Huwelijken. Van Inlandsche zijde schrijft men aan het „Bat. N.-blad" 't volgende:

Na de verloving en het huwelijk tusschen luitenant Dorren en de Karanganjersche regentsdochter Raden Adjeng Soehito, welke heel wat tongen en pennen in de Inl. wereld in beweging heeft gebracht, zijn thans de nauwelijks tot rust gekomen gemoederen weder opgeschrikt door de verloving van den heer Anton J. Burger met Raden Adjeng Kadilah, dochter van wijlen pangeran Adiningrat van Demak. In de „Locomotief" is een lang vertaald stuk opgenomen van iemand, die onder den schuilnaam W. Projector in de „Djawa Tengah" geschreven heeft over hare ontvoering door hare familie, die bezwaren had en nog heeft tegen dit huwelijk. De schrijver vertelt allereerst hoe in Inl. boeken en verhalen uit heel vroegere tijden veel geschreven is over den ridderstand, hoe het gewoonte en plicht was van zoo'n edelman om een vrouw te kiezen van even hooge afkomst als hij zelf en gaat voort: „Wij hebben al zoovele treurige voorbeelden gezien van onze kinderen, die gedwongen worden te trouwen met iemand van wien ze niet houden; hoe het tegenwoordige geslacht gaarne de oude traditie opvolgt en zich niet bewust is, dat de kinderen daarentegen de meer moderne gewoonten zijn toegedaan.

Ofschoon er onder de Javaansche bangsawan, zooals bijv. de regenten, velen zijn, die van de H.B.S. komen en gerekend kunnen worden onder de vooruitstrevenden te behooren, zijn er toch, die deze oude traditie volgen voor zooveel het Javaansche kind betreft, en ze toepassen op hun eigen kinderen en familie. Ik weet, hoe dat komt: Een regent op Java is een vorst in zijn gebied. Nooit zal zoo'n regent toestaan, dat zijn kind met iemand van een anderen stam gaat trouwen, vooral niet met een Christen, omdat zulks in strijd is met de Mohamedaansche gebruiken, met den Koran. Deze opvatting is echter niet juist, niet hierom mag geen Mohamedaan met een Christen trouwen, er is een andere reden: Een pangoeloe, die thuis is in de Mohamedaansche wetgeving, vertelde mij, dat in 1908 deze regel, dat een Mohamedaan niet mag trouwen met een Christen, vervallen is verklaard door Said Oesman en dr. Snouck Hurgronje.

Dit huwelijk tusschen twee verschillende rassen, was absoluut geen bezwaar, wanneer men het maar met elkaar eens kon worden over de gewoonten en gebruiken e.d.m. Wanneer een Christin trouwt met een Mohamedaan, dan gaat de eerste over tot den Moh. godsdienst, omgekeerd volgt de Moh. het Christelijke geloof. In het kort, de pangoeloe vertelde mij over deze gemengde huwelijken, dat iedereen het voor zich zelf moest uitmaken en dat de Koran hierin niet gemoeid mocht worden.

Maar een regent vreest, dat wanneer zijn kind met een Hollander, dus een Christen in het huwelijk treedt, hij den eerbied en de aanhankelijkheid van het kind zal verliezen. De lezer heeft er zich elken dag van kunnen overtuigen, welk een eerbied-betoon de kinderen van een regent aan hun ouders bewijzen, zij buigen en kruipen als een slaaf voor zijn heer, zoodra deze in de nabijheid komt van zijn meester. Zij mogen in geen geval loopen. Daarom mag een Moh. meisje van hooge afkomst niet vergund worden met een Christen te trouwen, omdat hij ook iemand van hooge afkomst is. Wij hebben reeds gezien, hoe het huwelijk van een dochter van den regent van Karanganjar met een officier, reden was om dezen officier naar Merouke over te plaatsen.

Nu weer hebben we in de krant gelezen het bericht van de verloving van den heer Burger met Raden Adjeng Kadilah, de dochter van wijlen den regent van Demak. Van den heer Burgers zelf heb ik het volgende vernomen:

Omdat de familie van R. A. Kadilah bezwaren had tegen dit huwelijk, werd zij ontvoerd door haar zwager, den regent van Ngawi. Voor dat ik verder ga, deel ik den lezers mede, dat ik met medeweten van den heer Burgers de toedracht dezer zaak hier uiteenzet. Hoe het streven van den zwager van Kadilah was het geluk van den heer Burger in den weg te staan. Over de ontwikkeling en de beschaving van R. A. Kadilah behoeven we hier niet te spreken, omdat zij van klein kind af bij Hollandsche menschen is opgevoed. Als ik mij niet vergis, heeft zij het eind-examen van de H. B. S. gehaald. Wat natuurlijker, dan dat zij de Moh. gewoonten en gebruiken niet wenscht te volgen, daar zij ze alle ontwend was? En daarom hield ze ook van den heer Burger, iemand zoo beschaafd en ontwikkeld. De heer Burger zeide ons, dat zijn liefde voor zijn verloofde geen berekenende was. In hun verlovingstijd hebben zij elkaar goed leeren kennen. De papieren voor hun huwelijk waren in orde bevonden door den ass.-resident van Demak en de heer Burger was bereid zoo spoedig mogelijk in den echt te treden om alle praatjes uit het publiek te voorkomen. De familieleden van R. A. Kadilah hebben haar uit Demak meegenomen, opdat ze den heer Burger niet meer zoude zien. Vroeger wilden ze haar reeds bepraten niet met hem te trouwen, doch R. A. Kadilah heeft verklaard, dat zij met niemand anders in het huwelijk wil treden dan met den heer Burger. De hoop, om R. A. Kadilah zonder opzien van Demak weg te krijgen, kon niet meer gekoesterd worden. Totdat de moeder van het meisje telegraphisch bericht van Ngawi kreeg, dat zij een doekoen moest zoeken, die haar een slaapdrankje moest ingeven, waardoor zij gemakkelijk in een auto ontvoerd kon worden naar den regent van Ngawi. Dienzelfden avond geschiedde dit. Zij was zeer geschokt, door deze slechte behandeling van haar eigen zwager.

Wat het doel van den regent van Ngawi is met deze ontvoering en wat het meisje nog te wachten staat, weet niemand. Dat is immers alles nutteloos: al sluit de regent haar in een ijzeren kast, haar liefde zal sterker blijken dan de listen van honderd regenten, en zij zal wel een middel vinden om toch haar zin te krijgen. Zoo gaat het ook met den heer Burger.

Tot zoover de handelingen van den regent van Ngawi, den eersten zwager van R.A.Kadilah: die van haar tweeden zwager, den regent van Koedoes, doen ons sterk herinneren aan de avonturen van een ridder uit de Middeleeuwen. Zoo spoedig deze regent had vernomen, dat zijn schoonzuster in het huwelijk wilde treden met den heer Burger, vertrok hij naar Demak, om er met den pangoeloe over te spreken. Toen hij bij dezen aan huis kwam, zeide hij: „Pangoeloe, jij moogt niet behulpzaam zijn bij het huwelijk van R. A. Kadilah met den heer Burger."

„O, Kandjeng toean regent, ik heb geen uur geleden, de vergunning tot het huwelijk aan den heer Burger gegeven, volgens de gewoonten en de Moh. gebruiken, omdat er tot nu toe geen bezwaren meer bestonden voor een huwelijk tusschen een Christen en een Mohamedaansche".

„Sapristi, pangoeloe, je vergist je, dat kan niet en is ook niet in orde, dat zeg ik je, een regent, die een Staatsblad heeft en deze kwestie, die pas veranderd is, gelezen heeft."

„O, Kandjeng, in 1907 of 1908 is deze atoeran veranderd en opnieuw geregeld: wanneer twee menschen van verschillende godsdiensten met elkaar in het huwelijk willen treden. Onlangs is ook de dochter van den regent van Karanganjar getrouwd met een officier; ook van de zijde van het departement van oorlog werden toen bezwaren gemaakt, doch deze werden alle overkomen en waarom zouden wij dan nu bezwaren maken, dat dient immers nergens toe, en waarom zouden wij onzen wil aan de kinderen opdringen?".

Hierop had de regent van Koedoes niets te zeggen.

Zoodra de heer Burger den brief van den pangoeloe had ontvangen en de schriftelijke bekentenis van R. A. Kadilah, dat zij geen bezwaar had met hem te trouwen, heeft hij zijn verloving in de „Locomotief" bekend gemaakt. Dit heeft den regent van Ngawi en die van Koedoes, de beide zwagers van het meisje, nog meer -

ontstemd, evenals haar oom, den regent van Semarang, die allen trachten te bewerken, dat het huwelijk van hun familielid met den heer Burger niet door zou gaan. Ook de heer Burger heeft er zich niet bij neergelegd; al de brieven, die hij van den pangoeloe en van zijn verloofde heeft ontvangen, heeft hij overgelegd aan den resident van Madioen en den ass. resident van Demak, opdat deze beide ambtenaren kunnen getuigen, dat het huwelijk door niemand opgedrongen is geworden, doch de wil is van hun beidén. De resident van Madioen en de ass.-resident van Demak zullen de beide jonge lieden helpen, opdat hun huwelijk door niemand gestoord worde.

De resident van Madioen zeide tot den regent van Ngawi: „Regent, wanneer R. A. Kadilah, die gij in uw huis hebt opgesloten, iets mocht overkomen, dan verzeker ik U, dat ik een voorstel zal doen......... 't Is alleen maar, dat de regent het weet."

De schrijver eindigt met de handelwijze van deze regenten te laken, daar zij immers van de H. B. S. afkomstig zijn en dus gerekend kunnen worden tot de vooruitstrevenden te behooren en toch de oude gebruiken en gewoonten willen blijven volgen.

„Deze geschiedenis zij een waarschuwend voorbeeld voor alle ouders." — zoo eindigt schrijver.

Van andere (Inlandsche) zijde schrijft men hierover in 't „Bat. Nblad" 't volgende: De Inlandsche pers is weder als voorheen over deze verbintenis niet goed te spreken, ja eenige bladen gaan daartegen zelfs duchtig tę keer. Dezelfde motieven als vroeger worden ook thans aangevoerd, om dit engagement tusschen blank en bruin te veroordeelen. Algemeen noemt men zoo'n aaneensmeding van twee harten, van den blanken man en der adellijke Inlandsche vrouw, de wrange vrucht van den vooruitgang. Laat mij echter billijk zijn in mijn oordeel. Zulke verbintenissen zijn kenschetsende teekenen des tijds — dingen, welke vroeg of laat toch komen moeten. De associatie van Oost en West, welke zich in alle opzichten begint baan te breken, moet daar ten langen leste toe leiden. En het getuigt van zekere waardeering van het blanke ras ten opzichte van den Inlander, dat, waar Westersche liefde bestaat, beschaafde Europeesche mannen zich niet langer aan het vooroordeel hunner rasgenooten storen, om beschaafde Inlandsche vrouwen te trouwen, terwijl elders concubinaat tusschen Europeesche mannen en adellijke Inlandsche vrouwen nog aan te wijzen is.

Schrijver dezer regelen vindt 't onbillijk, om zulke verbintenissen uitsluitend van de schaduwzijde te beschouwen en te veroordeelen, waar wij Inlanders huwelijken tusschen in Europa studeerende of gestudeerd hebbende mannelijke landgenooten met de dochteren van het blanke land thans als de gewoonste zaak ter wereld zijn gaan beschouwen. Zelfs godsdienstige overwegingen kunnen die veroordeeling niet billijken. Immers, mij is bekend, dat een hooggeplaatst Europeesch ambtenaar, die in de Inlandsche wereld doorgaat voor Mohamedaan, schoonzoon is geweest van een pangoeloe — terwijl alle reden bestaat om zijn verondersteld geloof in twijfel te trekken. Deze Europeaan is wel is waar een beoefenaar van den Mohammedaanschen godsdienst, doch behoeft daarom toch nog geen Moslim te zijn.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Concurrentie en overgevoeligheid.

De „Sinar Sumatra" vestigt in verschillende artikelen er de aandacht op, dat er groote concurrentie bij de verschillende rassen in N. I. bestaat en dat de Maleier langzamerhand den Chinees gaat overvleugelen. Vroeger waren 't alleen Chineezen, die groenten en brood verkochten; nu doen de Inlanders dit ook. En nog meer! Nu bouwen de Inlanders steenen huizen, en zij koopen op venduties in de woonhuizen van Chineezen. Zij bewegen zich ook al op het gebied van het particulier onderwijs. Sedert de oprichting van de Hollandsch-Chineesche scholen verloopen de Tiong Hoa Hwee Koan scholen.

En door de ver. Insulinde èn door den heer Darna Koesoema werd het denkbeeld uitgesproken, om geen afzonderlijke scholen te laten bestaan voor Inlanders en Chineezen. De „Warna Warta" liet zich, zooals in de „Java-Bode" werd overgenomen, over dit denkbeeld als volgt uit: „Het vereenigen van H. Ch. en H. I. scholen is niet voor verwezenlijking vatbaar. 't Is zoo goed als zeker, dat de Chineezen hunne kinderen van de school zullen nemen, want — laten wij 't nu maar ronduit zeggen — de Chineezen willen niet, dat hunne kinderen de vuile praat van de Inlandsche jongens overnemen, die zoo geniaal schelden kunnen en zich niet geneeren daarbij op de meest weerzinwekkende wijze hun vader en moeder te betrekken. Dan zijn er nog tal van andere redenen, gegrond op de verschillende moraal en opvoeding bij Chineezen en Inlanders".

De „Kaoem Moeda" ziet in de aangehaalde woorden zooveel kwaads en venijnigs, dat zij het noodig vindt een en ander onder de aandacht van den Procureur-Generaal te brengen, opdat de „Warna-Warta"-redacteur vervolgd worde, wegens het zaaien van haat enz., het bekende artikel van het strafwetboek.

Het is te hopen, zegt de „Warna-Warta", dat de Inlanders, of liever sommige voorlichters van het publiek, (want de doorsnee-Inlander is waarlijk verstandig genoeg), langzamerhand wat minder overgevoelig worden en in gaan zien, dat overdrijving schaadt. Op deze manier is er met hen geen land te bezeilen.

Prostitutie-vraagstuk.

De „Warna-Warta" wijst er verder op, dat de prostitutie op Java zooveel meer voorkomt dan in China en schrijft de oorzaak hiervan toe niet aan gebrek of mindere ontwikkeling bij het volk, want in China wordt niets gedaan aan de ontwikkeling van het meisje en hongersnooden zooals in China, hebben zich op Java nooit voorgedaan. De oorzaak is h.i. alleen te zoeken in het gebrek aan kuischheid. De opvoeding in het Javaansche gezin is geen opvoeding; er wordt niet gewerkt op zedelijke gevoelens. Integendeel in den huiselijken kring worden de meest onzedelijke verhalen ten aanhoore van de kinderen verteld.

Eensgezindheid.

In een inleiding-artikel van de „Tjahaja Timoer", wijst de nieuwe hoofdredacteur, de heer Tan Thwan Khing, te voren redacteur van de „Warna-Warta", er o.m. op, dat hij thans samenwerkt met twee Javaansche redacteuren, wel een bewijs van de door den tijdgeest vereischte eensgezindheid tusschen Chineezen en Inlanders.

De nieuwe Chineesche Vlag.

Uit China vernemen de Chineesche bladen, dat de Chineesche ingezetenen hunne vlaggen te veranderen hebben. Volgens een telegram uit Peking, heeft de Chineesche regeering besloten tot het aannemen van een nieuwe vlag voor China, bestaande uit een wit vierkant veld met roode randen en een middenfiguur van twee gouden draken, die een roode zon omkransen.

Van Vreemde Koloniën.

't Nieuwe jaar.

De gemeenplaats: „wat zal 't nieuwe jaar ons brengen?" is ditmaal met een nadruk uitgesproken, die haar 't banale ontnam. Er loeit en broeit zooveel, dat de vraag: „wat moet daaruit worden?" inderdaad reeds in elk gemoed was en zich nu bij den jaarovergang met bijzondere kracht naar voren drong. De massa leest de bijzonderheden niet meer over de wereldgebeurtenissen, die, elk op zich zelf, in gewone omstandigheden aller aandacht zouden oproepen, maar in algemeene spanning leven allen die gebeurtenissen toch mee, en zoowel hij die partij is of partij gekozen heeft, als hij die neutraal is of beweert dit te zijn, heeft met gevoelde actualiteit ditmaal de nieuwjaarsvraag gesteld, die anders als een aanhangsel van 't compliment van den dag niet meer beteekenis heeft dan 't „zalig nieuwjaar" aan menschen, die men niet wil toewenschen dat zij in dat jaar zalig zullen worden.

Wat zal 1916 brengen? De vraag heeft voor de vreemde koloniën zeker niet minder reden om de gemoederen in spanning te brengen, dan voor de landen in Europa. Zullen de Duitsche koloniën weer aan dat rijk terugkomen? Of zal 't D. koloniaal gebied meer geconsolideerd zelfs tot een uitbreiding komen, die het van een verspreid en verbrokkeld, tot een aaneengeschakeld reuzenrijk maakt? Zal Engeland ophouden de eerste koloniale mogendheid te zijn? Of als 't dit blijft, hoe zal dan de verhouding van de kroonkoloniën en van Indië tot het moederland worden? Heeft Frankrijk kans op een terugkrijgen van de in Europa verloren provinciën, maar zal 't dit dan moeten vergoeden door 't inboeten van koloniaal bezit in Afrika? Aan 't vraagstuk der overheersching in Tripolis, sluit dat van de toekomst van Turkije en Italië nauw aan, terwijl daarbij ook de kwestie op komt of Oostenrijk, indien 't aan de winnende zijde blijft, zich niet tot koloniale mogendheid wil laten maken. Hoe zal 't Kongogebied verdeeld worden? Wat zal Japan vragen of krijgen? Er is bijna geen groot koloniaal vraagstuk waarvan de verdere ontwikkeling niet door 't verloop van den oorlog beïnvloed zal worden. De Perzische-, de Chineesche-, de Mexicaansche kwestie. Wat Thibet, wat Mongolië toegedacht kan zijn. 't Meesterschap over de Bagdadspoorweg, in 't Suezkanaal. Enz., enz., enz.

Evenals de oorlogsverklaring een daad van staatkunde is, zoo wordt 't er door te bereiken doel ook in staatkundig resultaat geformuleerd, maar evenals de oorzaken in de redenen tot oorlog vele zijn van zeer uiteenloopenden aard, zoo zijn ook de gevolgen en nawerkingen van 't te verkrijgen resultaat onnoemlijk vele in veelvoudige richting. En voor deze heeft ook de vraag „wat zal 1916 brengen" diezelfde verhoogde, diezelfde aparte beteekenis gekregen. Voor zeevaart, handel, nijverheid, voor verscherping of verflauwing van 't rassenonderscheid en de godsdiensttegenstellingen. Ook hier evenveel belangrijke, hoogst belangrijke vragen, waarvan het nu aangebroken jaar de richting zal hebben aan te geven, tenzij het nog ten volle een oorlogsjaar blijft, zooals 1915 is geweest, en het aan een daarna komend jaar zou overlaten, aan de wereld de vrede terug te geven en de lijnen der nieuwe geschiedenis in eersten aanleg te richten.

China.

Het zou te mooi zijn geweest. Een herstel van het door de revolutie omver geworpen keizerschap zonder nieuwe revolutie. Joean sji kai kon wel verzekeren dat hij zelf de kroon niet gewenscht had, doch slechts zwichtte voor den volkswil, het was algemeen bekend, dat geenszins alle Chineezen er zoo over denken. De vraag kon alleen zijn of de getroffen voorbereidingen voor den staatsgreep voldoende waren om voorloopig alle machthebbenden in het groote rijk stil te houden, in afwachting dat de man zou opstaan, die op nieuw de kreet voor het herstellen der republiek zou doen hooren. Op deze vraag is al bijzonder gauw een ontkennend antwoord gekomen. Eerst hoorden wij, dat de militaire gouverneur van de provincie Yoennan dit gebied voor onafhankelijk heeft verklaard. Dadelijk volgde het bericht, dat ook de provincie Kwangsi dit voorbeeld heeft gevolgd, en werd de verwachting uitgesproken, dat andere hetzelfde zullen doen. Als hoofdleider wordt generaal Tsai Ao genoemd, die ook in 1911 al heeft getracht in Yoennan (Z. W. China) een onafhankelijken staat te stichten. De voormalige onderkoning van Yoennan Li Hoeng si is tot president van de Zuid-federatie uitgeroepen.

Intusschen scheen Joean sji kai op noodige onderdrukkingsmaatregelen bedacht, want zonder verwijl rukte een divisie, onder generaal Tsao koen, naar 't zuiden om de belangrijke punten in het verzet-gebied te bezetten. Het middel dat overal, maar bovenal nog in China, bij opstanden een rol te vervullen heeft, werd natuurlijk van beide zijden niet versmaad. Een missie met veel geld — waar halen zij 't nog

vandaan — ging mede op weg, om de gemoederen en gevoelens te bewerken. De nieuwe keizer zou echter de oude Joean sji kai niet meer wezen, indien hij bovendien niet beproefde te overreden en door overleg tot een vergelijk te komen. Er zijn boodschappers naar Yoennan gezonden.

Er was nog geen oorlog genoeg, Zuid-China heeft ook zijn aandeel willen hebben in 1915 als oorlogsjaar, en West-China zal, zegt men, volgen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Het boschwezen op Java en in Indië.

„Eigen Haard" van 1 Jan. 1916 bevat een geïllustreerd artikel van den heer A. te Wechel over het boschwezen op Java en in Indië. Teneinde een idee te geven van den omvang van dat bedrijf, ontleenen we aan het artikel:

Op het oogenblik draagt het Boschwezen voor ongeveer 3 pCt. bij in de kosten van de staatshuishouding in Ned.-Indië.

Voor het verrichten van alle werkzaamheden die het Boschwezen met zich medebrengt, zijn thans in Indië in dienst van den Staat een honderdtal in Europa (meestal te Wageningen, soms te München) opgeleide hoogere ambtenaren, verder ongeveer 250 in Indië aangenomen Europeesche boschopzieners, 900 Inlandsche boschpolitoebeambten, en wellicht een paar duizend andere Inlanders in vasten dienst als schrijver, werkbaas etc. Verschillende Europeanen vinden in min of meer tijdelijke betrekkingen bij het Boschwezen hun bestaan, terwijl jaarlijks aan den kleinen man op Java aan weekloon etc. bij het boschwezen een bedrag van 4½ millioen gulden ten goede komt.

Korte Berichten voor Landb., Nijverh. en Handel.

In No. 21 van dit veertiendaagsche periodiek behandelt Dr. E. C. J. Mohr, onder het opschrift „Industrieele mogelijkheden in Ned.-Indië", de mogelijkheid eener kolen-industrie aldaar. Schr. onderscheidt de kolen, door hem bruinkool en geen steenkool genoemd, in een drietal hoofdtypen, n.l. a. het oudste, de harde, glanzende kool (pekkool), hetwelk thans in belangrijke mate wordt geëxploiteerd (Ombilin- en Poeloelaoet-mijnen), b. het jongere type, zachter, dof en donker bruinzwart van kleur (minder deugdzaam dan a) en c. brandleien of brandschiefers of bitumineuze schiefers (tot nu toe ten onrechte als volkomen waardeloos beschouwd en nimmer eenige belangstelling waardig gekeurd).

Verder bevat dit Nr. statistische opgaven betreffende den uitvoer uit Japan naar Ned.-Indië gedurende de jaren 1912—1914, en o.m. een bericht over de afzetmogelijkheid voor Ned.-Indische aardappelen op de Philippijnen.

Weekblad voor Indië.

No. 31 geeft een beschrijving (met afb.) van „de eerste militaire vliegtochten boven Indië", verricht door luit. Ter Poorten. — Verder wordt in herinnering gebracht „de viering van het veertig-jarig bestaan der H. B. S. te Soerabaja". — Abr. Exodus, wiens „Brieven van buiten" in de „Locomotief" tot nog toe verschenen, heeft dat blad vaarwel gezegd en vervolgt nu die brieven in het Weekbl. voor Indië.

H. B. S.S. in Nederland en in Indië.

In No. 27 van het te Weltevreden verschijnend periodiek „Het Middelbaar Onderwijs" lazen we een nog al merkwaardig bericht, hetwelk, verkort, als volgt luidt:

In de jaren 1910 t/m. 1914 slaagden bij de eindexamens der H. B. S.S. met vijf-jarigen cursus in Nederland, in totaal 5771 jongelieden van welke er 633 in Ned.-Indië geboren waren. In diezelfde periode slaagden er hier te lande van in Indië geborenen, in totaal maar 252.

Conclusie. In Nederland doen dus meer dan twee en een half maal zooveel Indische jongelui eindexamen als in Indië zelf. Hierin ligt de verklaring van het groote verloop van leerlingen aan onze vijfjarige cursussen. In de officieele gegevens is niet te vinden, hoeveel van die jongelui in Holland den geheelen cursus meeemaakt hebben, zoodat we niet met juistheid na kunnen gaan hoeveel leerlingen hier een 5. j. c. begonnen zijn en die in patria ten einde gebracht hebben. We weten evenmin, hoeveel Indische jongelui zich in Nederland voor het eindexamen aangemeld hebben. Daaruit zou kunnen besloten worden tot de grootere slaag-kans in Holland. Bovenstaande gegevens dienen dus nog aangevuld te worden. In ieder geval volgt er uit, hoeveel ouders nog aan een opleiding in Nederland de voorkeur geven.

Directeur van Onderwijs. Een klaagstem.

In hetzelfde orgaan (No. 31) schrijft men in Kollewijnsche spelling (die wij niet overnemen) het volgende:

Het bericht doet de ronde — vergis ik mij niet, dan is het gelanceerd door de Java-Bode — dat Dr. Hazeu binnenkort van buitenlandsch verlof terugkeert en op verzoek van den Gouverneur-Generaal zich bereid heeft verklaard, de functie van adviseur voor Inlandsche zaken te vervullen, zoodra Dr. Rinkes met verlof gaat. Dr. Moresco zou dan tijdelijk Directeur van het Departement van O. en E. blijven.

En tegen dat Dr. Rinkes terugkomt? Dan de heer Moresco in een ander ambt en Dr. Hazeu weer chef van ons Departement?

Er wordt toch op onvergeefelijke wijze gesold met dat onderwijs. Dr. Moresco is nu ongeveer een jaar in functie. Men vindt algemeen dat het goed gaat: over een jaar zal het nog beter gaan. Dan weer Dr. Hazeu, die in dien tusschentijd ontwend is aan een Departement, dat hij slechts twee jaar beheerde. Wat moet er toch terecht komen van „Onderwijs", telkens met een anderen chef, die telkens weer volgens persoonlijke inzichten moet werken, omdat er geen programma, geen leiddraad bestaat, niets anders dan antecedenten...! 't Is welletjes.

Encyclopaedie van West-Indië.

Van de West-Indische Encyclopaedie (onder redactie van Dr. H. D. Benjamins en J. F. Snelleman), verscheen de 8e aflevering (Lepidoptera — Nijverheid).

De volgende onderwerpen worden daarin min of meer uitvoerig behandeld: Lepra of melaatschheid, Maïs, Malaria, Mammalia (zoogdieren), Manumissie, Marowijne, Mauricius (Mr. J. J.), Mijnwetgeving, Missie (Roomsch-Katholieke), Mollusca (weekdieren), Muntwezen, Musea, Muziek-instrumenten en muziek, Naamgeving, NegerijEngelsch, Negotiatiën, Nickerie, Nijverheid.

Deze aflevering doorbladerende, en hier en daar van den den inhoud kennis nemende, viel ons oog op een artikeltje, getiteld „Lust". De omschrijving vangt aan met „In Suriname gebruikelijk woord voor de sterke neiging van zwangere vrouwen om het een of ander, dikwijls de vreemdsoortigste dingen, te eten". En verder: „In dien specialen zin was ook in Nederland dit woord eertijds gebruikelijk: „lust der bevruchter vrouwen,... vrouwen die dragen kint... die den lost hebben so groot na zeevisch"" (Zie Verwijs en Verdam, Middelnederl. Woordenboek)".

Mogen wij echter den schr. opmerken dat datzelfde begrip ook heden ten dage nog in Nederland algemeen in zwang is, doch niet wordt aangeduid met „lust, maar met „belust". (Zie dan ook Van Dale's groot Woordenboek der Nederl. taal, 5e uitgave, 1914, blz. 214).

Denkt men nu aan de mogelijkheid dat de zwangere Nederlandsche vrouw die „belust" is, zou willen weten of de Surinaamsche, die eveneens in blijde verwachting verkeert, dat zelfde onaangename gevoel kent, dan zou zij, de West-Indische Encyclopaedie raadplegende, o.i. deze onbevredigd ter zijde leggen, omdat zij het woord „belust" niet vindt en niet op de gedachte komt om ook op „lust" te zoeken.

Moge de heeren redacteuren van de W.-Ind. Encycl. uit het bovenstaande ontwaren, dat van hunnen arbeid ook dezerzijds met belangstelling wordt kennisgenomen.

Maandbericht Ned. Zendelinggenootschap.

Het Januari-Nr. wijdt een „In memoriam" aan den oud-zendeling H. Rooker (geb. 27 Febr. 1830, overl. 5 Dec. 1915). — Verder bevat dit Nr. levensbijzonderheden van Jozef Pangkei, onlangs overleden, die een zeer belangrijk deel had in de christianiseering der heidensche Minahassa. — Onder het opschrift „Een bijzondere dag op Laoe si Mono", geeft zendeling E. J. van den Berg een beschrijving van het ontstaan en de lotgevallen van het melaatschendorp Laoe si Mono op de Karo-hoogvlakte (Deli), en vertelt, dat onlangs bijna alle bewoners (een 300-tal Bataks) door den doop in de Christelijke gemeente zijn opgenomen.

Indisch Tijdschrift voor Spoor- en Tramwegwezen.

In het Oct.-Nr. eene geïllustreerde beschouwing over de groote bruggen in de lijn Cheribon—Kroja der Staatsspoorwegen op Java, door Dr. J. H. A. Haarman. — De heer Reitsma vervolgt zijne beschouwingen, getiteld „Eenige bladzijden Indische spoorwegpolitiek". 5. De lijn Goendih—Soerabaia en hare zijtakken. V. De wijziging der concessie-voorwaarden (vervolg). — De overige bijdragen in dit Nr. zijn uitsluitend voor vakkundigen van belang.

De Indische Mercuur.

Het Nr. van 31 Dec. bevat de volgende bijdragen: Export naar... en naar Nederl.-Indië, door J. de Jong. — Sanseviera, een weinig bekende vezelplant, door Dr. A. H. Berkhout. — Zijdeindustrie in Britsch-Indië (vervolg), door Jhr. F. C. van Heurn. — Mededeelingen van het Deli-Proefstation te Medan, door P. Hondius Jzn. — Het typos van de hevea, door G. L. Tichelman. — Van Medan naar Padang en terug, door M. Joustra, besproken door J. F. Snelleman. — Een suikerfabriek in de 16e eeuw (met afb.). — De toepassing van beweegkracht in bergcultures. — Vereeniging ter bevordering van landbouw en nijverheid te Djember (vervolg). — Het voor en tegen van centrale drooginrichtingen bij de copra-industrie (met afb.). — Robusta-koffiebereiding door de Inlanders. — Wat de kweekers van klappers op de Philippijnen noodig hebben (met afb.).

Voorts de gewone wekelijksche rubrieken: De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Verkeerswezen. — Financieele berichten en verslagen. — Enz.

De stoomwegen van Zuid-Afrika naar Oost-Indië.

Onder den titel: „De stoomwegen van Zuid-Afrika naar Oost-Indië", publiceerde het Kon. Ned. Meteorologisch Instituut een studie van Dr. P. H. Gallé, omtrent de gunstige wegen van Zuid-Afrika naar Oost-Indië, uit meterologisch en oceanographisch oogpunt. Achtereenvolgens zijn behandeld de zomer- en winterwegen van Kaapstad en Durban naar Poeloe Bras en Padang, Str. Soenda en Tjilatjap, Str. Bali en Str. Lombok. Dan volgen de wegen van Oost-Indië naar Zuid-Afrika, terwijl in de laatste hoofdstukken de cyclonen in den Zuidelijken Indischen Oceaan en de manoeuvres in cyclonen worden besproken. (Ind. Merc.).

* * *

Nog zij gewezen op het vervolg der beschouwingen van den heer S. Coolsma over de wijze, waarop de Soendaneezen hunne dooden verzorgen. (Orgaan der Ned. Zend. Ver., Jan. 1916);

Op een geïllustreerd artikel van den heer P. C. van der Wolk, getiteld „Een en ander over de aanaarding van Katjang bogor (Voandzeia subterranea) (in „Cultura" van Dec. 1915);

Op de verspreiding, hier te lande, van het ter Landsdrukkerij te Betavia verschenen verslag van den Sumatra-Staasspoorweg en van de Ombilinmijnen over het jaar 1914, zoomede

Op een artikel van Prof. Mr. D. van Blom, getiteld „Ondergrondsch Indië" en handelend over de mijnwetgeving aldaar in „De Gids" van Januari 1916.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercuur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; De vrouw in de XXe eeuw: Neerlandia; Bandera Wolanda; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Handelsberichten van het Min. van Landbouw; Korte ber. voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; Archief v. d. Suiker-Industrie in Ned. Indië; Korte verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Brochures, enz. benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van de Afdeeling Amsterdam:

Aan de leden van de afdeeling wordt meegedeeld, dat op *Dinsdag 18 Januari a. s.*, des avonds ten 8 ure, een VOORDRACHT zal worden gehouden door den heer J. SIBINGA MULDER, over *„De rijst- en de suikercultuur op Java"*, toegelicht met cinematografische opnamen, waarvan de films welwillend zijn afgestaan door het Koloniaal Instituut.

Toegang tot de voordracht wordt uitsluitend verleend op vertoon van speciale toegangskaarten. Deze worden niet rondgezonden, maar ieder lid kan vóór 12 Januari bij den secretaris schriftelijk een persoonlijke toegangskaart aanvragen en daarbij het verzoek doen nog een tweede kaart te mogen ontvangen. De toezending van deze tweede kaart zal afhankelijk gesteld worden van de nog overgebleven plaatsen op 12 Januari. Indien het aantal aanvragen grooter is dan het aantal overgebleven plaatsen, zal de toewijzing door loting uitgemaakt worden.

De plaats, waar de lezing zal gehouden worden, zal op de toegangskaarten worden vermeld, daar dit thans nog niet beslist is.

Namens het Bestuur,
De secretaris C. H. L. BAELDE,
Oosterpark 44.

Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

TWEEDE VOORDRACHT over *„Onze taak en toekomst in Ned. Oost-Indië"*, te houden door den Heer J. SIBINGA MULDER, op *Vrijdag 21 Januari 1916*, in de Familie Bioscoop, Prinsestraat, Den Haag, aanvangende 8 uur 's avonds.

Onderwerp: de groote volkscultuur op Java „de rijstbouw" en de grootste Europeesche cultuur „de suikerindustrie."

Ook deze voordracht zal worden geïllustreerd door bioscoopbeelden, waartoe de films welwillend worden afgestaan door het Koloniaal Instituut te Amsterdam.

Toegang tot de voordracht wordt uitsluitend verleend op vertoon van toegangskaarten, welke door leden van de Vereeniging, schriftelijk dan wel mondeling, kunnen worden aangevraagd bij den Secretaris, Laan van Meerdervoort 187 (van 10—12 en van 2—4 uur), welke aanvragen dienen te zijn ontvangen uiterlijk op 19 Januari 1916.

Aan één lid kunnen ten hoogste twee toegangskaarten worden verstrekt.

Aan houders van toegangskaarten, die verhinderd mochten worden naar de voordrachten te gaan, wordt beleefd het verzoek gedaan de kaarten weg te geven, dan wel aan den Secretaris terug te zenden.

Plaatsbespreking à *f* 0.10 per plaats gewenscht vanaf 17 Januari van 10—4 uren.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
Lessen in moderne talen.	Lessen aan spraakgebrekkigen.
Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Handwerklessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Paedagogische adviezen	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47bis,	Utrecht,	Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

⁂ Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—**;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

⁂ Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:
De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS;
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

Huishoudelijke- en Keuken-Artikelen.

Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN

24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

Dames- en Kinderkleeding naar maat.

Alle genres DAG- en AVONDKLEEDING met en zonder stoflevering ....

Beleefd aanbevelend, **JOHA v. d. VELDE,**
Jac. Gillisstr. 29 bij Stadh. plein. - Den Haag.

MAISON MEIJER

Trompstraat 73, bij de Laan van Meerdervoort.
TELEFOON 4050. CUISINIER. **TELEFOON 4050.**

Levering van **Dejeuners, Diners** en **Soupers.** Koude en Warme Schotels met bijlevering van Zilver, Servies (naar keuze), enz. enz. — —

Levert dagelijksche DINERS aan huis vanaf **f 0.85.**

RUYS' Handelsvereeniging

Amsterdam - Rotterdam - Den Haag - Groningen

„Multiplex Hammond Schrijfmachine"

Moderne Kantoormachines - Stalen Meubelen

Prinsestraat 27 ===== Telefoon 2804

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma T. C. B. TEN HAGEN en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

GEILLUSTREERD

Nederlandsch Conservenboek

VOLLEDIGE HANDLEIDING

VOOR

H.H. Conservenfabrikanten, Restaurateurs en Koks,

ALSMEDE VOOR

Particulier gebruik

DOOR

LEONARD G. BOL.

Prijs: ingenaaid . . . . **f 2.40**
gebonden . . . . **- 2.90**

Op Donderdag 6 Januari

begint de

Eenige Groote Jaarlijksche Opruiming

bij

A. SCHRÖDER & Co.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Vraagt onze van ouds bekende SPECULAAS, BANKETLETTERS en BORSTPLAAT.

Brengt een bezoek aan BOEATAN
: Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID :

Maison Spéciale de Trousseaux et Layettes

Noordeinde 6, vis à vis Plaats **BERNARD DRABBE** DEN HAAG TELEFOON 2162

Specialiteit **Indische Uitrustingen**

Dunne Lingerie's, Katoenen Damast Tafelgoed, Bedlakens, Sloopen en Goelings in gegarandeerde Indische Maten :-:

BOEKJES MET VOLLEDIGE OPGAVE GRATIS

J. v. MOORSEL

Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014

EERSTE HUIS

in: Stoffen, Mouselines en Witte Goederen. :: Stalen op aanvraag.

VRAAGT WONINGGIDS

van het Bouw- en Woningbureau
FIRMA SCHIPPERS,

'S-GRAVENHAGE STATIONSWEG 26.

Gratis inlichtingen worden verstrekt van alle te huur en te koop zijnde perceelen.

BEËEDIGD EXPERT.

Inkoop van Oud-Indische Brillanten, Paarlen, Juweelen, enz.

N. BLOM,

Nieuwe Heerengracht 25. Tel. Interc. 8320.
AMSTERDAM.

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAAT 42
ELANDSTRAAT 17.
Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

GEBR. ALES,

Prins Hendrikstr. 86, Tel. 5169, Den Haag

SPECIALITEIT IN WITTE GOEDEREN.
COMPLETE UITZETTEN.